

Program proti šikanování

Gymnázium Boskovice

**Vypracováno v prosinci roku 2013
(upraveno v srpnu 2014)**

Šikanování je jakékoliv chování, jehož záměrem je ublížit, ohrozit nebo zastrašovat žáka, případně skupinu žáků. Spočívá v cílených a opakovaných fyzických a psychických útocích jedincem nebo skupinou vůči jedinci či skupině žáků, kteří se neumí nebo z nejrůznějších důvodů nemohou bránit. Zahrnuje jak fyzické útoky v podobě bití, vydírání, loupeží, poškozování věcí, tak i útoky slovní v podobě nadávek, pomluv, vyhrožování či ponižování. Může mít i formu sexuálního obtěžování až zneužívání. Nově se může realizovat i prostřednictvím elektronické komunikace, jedná se o tzv. kyberšikanu. Ta zahrnuje útoky pomocí e-mailů, sms zpráv, vyvěšování urážlivých materiálů na internetové stránky apod.

Program proti šikanování (dále jen PPŠ) vychází z Metodický pokyn Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy k řešení šikanování ve školách a školských zařízeních Č.j. MSMT-22294/2013-1 a respektuje 13 komponent Speciálního programu proti šikanování M. Koláře. S pokynem se seznámili pracovníci ŠPP v průběhu měsíce září-listopadu 2013. PPŠ je součástí Minimálního preventivního programu. Za realizaci a hodnocení je odpovědný ředitel školy Ing. Jaromír Fiala, od školního roku 2014/2015 ředitelka Mgr. Alena Svanovská. Tvorbu koordinovaly školní metodička prevence Mgr. Alena Svanovská a školní psycholožka Mgr. Irena Janíková. S PPŠ budou prokazatelně seznámeni žáci a jejich zákonní zástupci v průběhu měsíce ledna-února 2014 a následně vždy na začátku školního roku. Žáky seznámí s PPŠ třídní učitel, zákonní zástupci žáků budou informováni prostřednictvím webových stránek gymnázia a třídních schůzek. Program proti šikanování byl upraven v srpnu 2014 novým metodikem prevence Ing. Pavlem Kopeckým, Ph.D.

Cílem programu je vytvořit ve škole bezpečné, respektující a spolupracující prostředí. PPŠ stanovuje smysluplnou strukturu programu prevence a řešení šikanování mezi žáky Gymnázia Boskovice, Boskovice, Palackého náměstí 1. Hlavní součástí programu je krizový plán, který eliminuje či minimalizuje škody v případě, že k šikanování ve školním prostředí dojde.

Společné vzdělávání pedagogů a supervize odborníků „zvenčí“

Metodik prevence a školní psycholog se průběžně vzdělávají na seminářích a účastní se metodických setkání.

Pro pedagogický sbor připravili soubor workshopů, které budou realizovány na měsíčních poradách ped. sboru.

Školní knihovna obsahuje odborné publikace z oblasti psychopatologických jevů, které jsou pracovníkům školy k dispozici. V průběhu školního roku je školní knihovna dále doplňována. Škola také odebírá časopis Prevence.

Supervize odborníků „zvenčí“ bude zajištěna ze strany PPP Blansko, Mgr. Michaelou Raškovou.

Vytvoření užšího realizačního týmu v rámci školy

Na řešení šikany se podílejí:

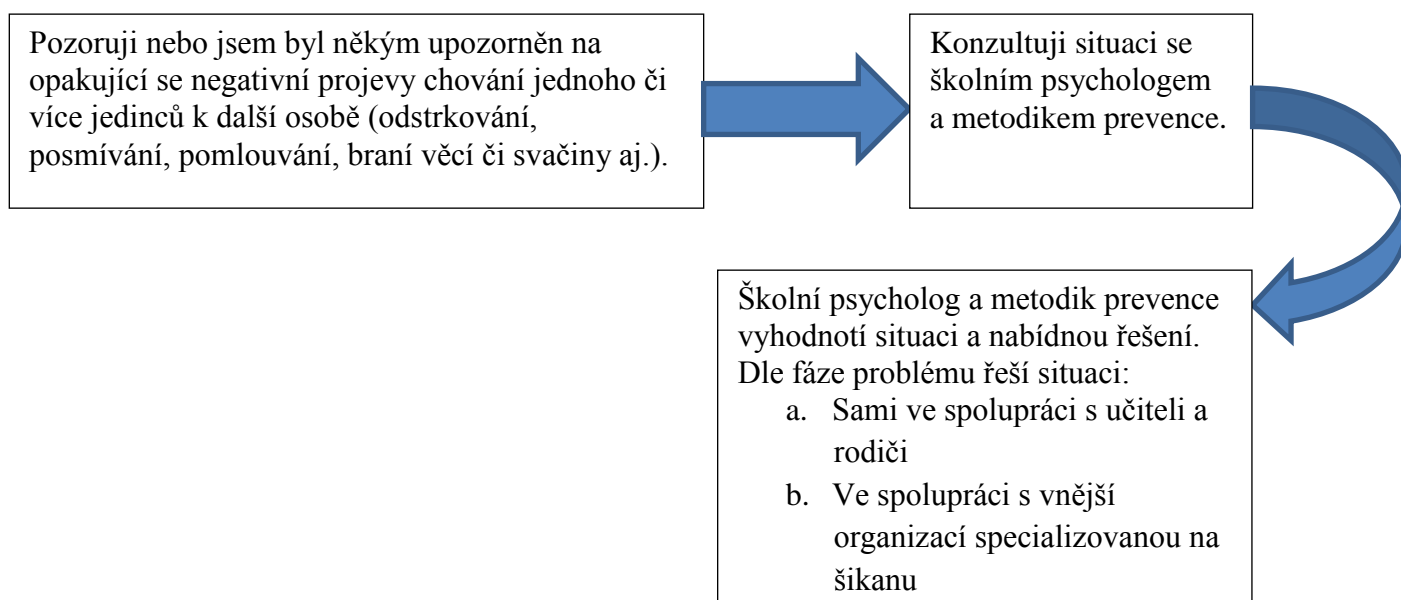
- Třídní učitelé
- Školní metodik prevence
- Výchovní poradce
- Vedení školy
- Školní psycholog

Mapování skutečné situace ve škole

Podstatnou součástí programu je průběžné mapování situace v celé škole. Pro všechny nové ročníky je připraven adaptační pobyt jako výchozí bod mapování klimatu ve třídě a působí především preventivně. Nastavení pozitivních vztahů ve třídě je posilováno na následujících třídnických hodinách. Školní psycholog provádí šetření soc. klimatu v nových třídách a v dalších v případě potřeby.

Společný postup pedagogů i rodičů při řešení případů šikanování

Užší realizační tým v rámci školy musí v první řadě odhadnout své možnosti, zda se nejedná o pokročilou či neobvyklou formu šikany, a jestli už tedy problematika nepatří odborníkům.

Nepřímé znaky šikany mezi studenty:

- Žák je o přestávkách často osamocený, ostatní o něj nejeví zájem, nemá kamarády.
- Při týmových sportech bývá volen do mužstva mezi posledními.
- Během přestávek vyhledává blízkost učitelů.
- Má-li žák promluvit před třídou, je nejistý, ustrašený.
- Působí smutně, nešťastně, stísněně, mívá blízko k pláči.
- Stává se uzavřeným.
- Jeho školní prospěch se někdy náhle a nevysvětlitelně zhoršuje.
- Jeho věci jsou poškozené nebo znečištěné, případně rozházené.
- Má zašpiněný nebo poškozený oděv.
- Stále postrádá nějaké věci.
- Odmítá vysvětlit poškození a ztráty věcí nebo používá nepravděpodobné výmluvy.
- Mění svoji pravidelnou cestu do školy.
- Začíná vyhledávat důvody pro absenci ve škole.
- Má odřeniny, modřiny, škrábance nebo řezné rány, které nedovede uspokojivě vysvětlit.

Přímé znaky šikanování:

- Posměšné poznámky na adresu žáka, pokořující přezdívka, nadávky, ponižování, hrubé žerty na jeho účet.
- Kritika žáka, výtky na jeho adresu, zejména pronášené nepřátelským až nenávistným nebo pohrdavým tónem.
- Nátlak na žáka, aby dával věcné nebo peněžní dary šikanujícímu nebo za něj platil.
- Příkazy, které žák dostává od jiných spolužáků, zejména pronášené panovačným tónem.
- Skutečnost, že se jim podřizuje.
- Nátlak na žáka, aby vykonával nemorální až trestné činy či aby se jich účastnil.
- Honění, strkání, šťouchání, rány, kopání, které nejsou zvláště silné, ale je nápadné, že je oběť neoplácí.
- Rvačky, v nichž jeden z účastníků je zřetelně slabší a snaží se uniknout.

Rodiče žáků se doporučuje upozornit zejména na to, aby si všímali těchto možných příznaků šikanování (např. na třídnických schůzkách):

- Za dítětem nepřicházejí domů spolužáci nebo jiní kamarádi.
- Dítě nemá kamaráda, s nímž by trávalo volný čas, s nímž by si telefonovalo apod.
- Dítě není zváno na návštěvu k jiným dětem.
- Nechutí jít ráno do školy (zvláště když dříve mělo dítě školu rádo). Dítě odkládá odchod z domova, případně je na něm možno při bedlivější pozornosti pozorovat strach.
- Ztráta chuti k jídlu.
- Dítě nechodí do školy a ze školy nejkratší cestou, případně střídá různé cesty, prosí o dovoz či odvoz autem.
- Dítě chodí domů ze školy hladové (agresori mu berou svačinu nebo peníze na svačinu).
- Usíná s pláčem, má neklidný spánek, křičí ze snu, např. „Nechte mě!“
- Dítě ztrácí zájem o učení a schopnost soustředit se na ně.
- Dítě bývá doma smutné či apatické nebo se objeví výkyvy nálad, zmínky o možné sebevraždě.
- Odmítá svěřit se s tím, co je trápí.
- Dítě žádá o peníze, přičemž udává nevěrohodné důvody (například opakovaně říká, že je ztratilo), případně doma krade peníze.

- Dítě nápadně často hlásí ztrátu osobních věcí.
- Dítě je neobvykle, nečekaně agresivní k sourozencům nebo jiným dětem, možná projevuje i zlobu vůči rodičům.
- Dítě si stěžuje na neurčité bolesti břicha nebo hlavy, možná ráno zvrací, snaží se zůstat doma.
- Svě zdravotní obtíže může přehánět, případně i simulovat (manipulace s teploměrem apod.)
- Dítě se vyhýbá docházce do školy.
- Dítě se zdržuje doma víc, než mělo ve zvyku.

Poznámky:

Projevy musí být dlouhodobé. Jednorázové záležitosti není třeba nahlašovat.

Jedná se o projevy mezi asymetricky silnými jedinci, u kterých není vyvážená kontrola nad situací. Šikana může probíhat i mezi dospělými (spíše psychická), i ta je vážným tématem a je třeba ji řešit. Tento druh šikany na pracovišti se nazývá mobbing.

Nejste-li si jisti, kde končí běžné potyčky a kde začínají počáteční projevy šikany, konzultujte se školním psychologem či metodikem prevence. Radši se ptejte více, než méně.

I. Situace, které škola zvládne řešit sama (postupy pro počáteční stádia šikanování a rámcový třídní program pro řešení zárodečného stádia šikanování)

KRIZOVÝ SCÉNÁŘ PRO POČÁTEČNÍ STÁDIA ŠIKANOVÁNÍ¹

Standardně podezření o výskytu šikany vyšetřuje školní metodik prevence a školní psycholog ve spolupráci s dalšími pracovníky školy.

1. Rozhovor s těmi, kteří na šikanování upozornili a s oběťmi

Pokud **žák (informátor)** nahlásí podezření, že je někdo šikanován, nebo je někomu ubližováno, měly by být pečlivě zdokumentovány odpovědi na otázky:

Kdo je obětí, popřípadě kolik je obětí?

Kdo je agresor, popřípadě kolik je agresorů, kdo z nich je iniciátor, kdo aktivní účastník a kdo je obětí i agresorem?

Co, kdy, kde a jak dělali agresori konkrétním obětem?

K jak závažným agresivním a manipulativním projevům došlo?

Jak dlouho šikanování trvá?

Při rozhovoru s informátorem je dobré nereagovat obranně, nezpochybňovat, reagovat empaticky – nedávat rady, vnímat, prověřit jakoukoliv stopu a informaci.

---

1 Kritéria:

- a) způsob chování a vypovídání obětí a svědků, tj. jsou otevření, ochotní pomoci a nesouhlasí se špatným chováním,
- b) závažnost a četnost agresivních projevů,
- c) čas – jak dlouho šikanování trvá,
- d) počet agresorů a obětí.

Při **rozhovoru s obětí** je třeba aktivně naslouchat (citlivě a laskavě). Důležité je, aby dítě cítilo naprostou důvěru. Oběť je nutné informovat, kdo se co dozví – rodiče, třídní učitel, vedení školy... (v žádném případě ten, kdo mu ubližuje). Důležité je přimět dítě k tomu, aby se rozhovořilo – dítě je dobré povzbuzovat, parafrázovat, zrcadlit jeho pocity atd. Rozhovory s žáky probíhají tak, aby ostatní nevěděli, že vyšetřování probíhá. Po odchodu informátorů či oběti je důležité si vše zapsat.

Pozor! Oběť nemusí vypovídat z důvodu strachu z pomsty a odplaty od agresorů, studu, strachu z rodičů, ze strachu z toho, že mu nikdo neuvěří.

2. Nalezení vhodných svědků

Vybereme žáky, kteří s obětí kamarádí nebo ji alespoň neodmítají, žáky, kteří jsou nezávislí na agresorech.

3. Individuální, případně konfrontační rozhovor se svědky - nikoli však konfrontace agresorů s obětí! Veškeré výslechy je nutné provádět individuálně (např. po vyučování, požádat o odnesení pomůcek do kabinetu), aby ostatní nevěděli (ochrana oběti).

Konfrontace svědků (max. 2 spolu) – pouze při protichůdných informacích! OPATRŇE!

4. Zajištění ochrany obětem

O skutečnosti jsou taktně (ne před ostatními žáky) informováni vyučující, kteří budou vyučovat ve třídě, kde je podezření šikanování. Vyučující zajistí, aby oběti nebylo dále ubližováno. Po dobu šetření je možné nechat oběť se souhlasem vedení doma.

5. Rozhovor s agresory, případně konfrontace mezi nimi.

Provádí nejméně dva členové užšího realizačního týmu, popř. za účasti (TU), volím vhodné prostředí – kabinet). Pracuji se zjištěnými skutečnostmi, používám fakta, událostem přiřazuji prvky protiprávního chování. Nutnost poskládání mozaiky šikanování, při konfrontaci max. 2 agresorů.

- **Provádím důsledný zápis zjištěných skutečností.**

6. Výchovná komise (vedení školy, výchovný poradce, školní metodik prevence, třídní učitel, rodič agresora, odborník)

- seznámení rodičů s problémem
- postoj školy k tomuto nežádoucímu jevu
- vyjádření zákonných zástupců
- návrh řešení a výchovná opatření

7. Rozhovor se zákonnými zástupci agresorů

- Zákonní zástupci jednotlivých žáků (agresorů) by měli být zváni na jednání ve škole písemnou formou s časově oddělenými jednáními mezi zákonnými zástupci jednotlivých agresorů.
- Provedení zápisu z jednání (datum, struktura, závěr – výchovná opatření, podpisy všech zúčastněných).
- Seznámení rodičů s problémem, které jsme zjistili – typy agrese, chování aj. (*vedení školy, užší realizační tým*).
- Vyjádření zákonných zástupců.
- Možná navrhovaná řešení ze strany zákonných zástupců.
- Možná navrhovaná řešení ze strany školy.

- Domluvit se na časovém horizontu (hlediska nápravy chování agresora), zpětná kontrola (situace ve třídě – TU).
- Nezapomenout upozornit na případná výchovná opatření v případě dalších problémů.
- V případě potřeby agresoru zprostředkovat péči pedagogicko-psychologické poradny, střediska výchovné péče nebo jiných odborníků – klinických psychologů, psychoterapeutů nebo psychiatrů.

8. Rozhovor se zákonnými zástupci oběti

- Formou individuálního osobního rozhovoru (vedení školy, užší realizační tým) – závěry šetření, přijatá opatření.
- Další spolupráce – monitoring situace.

9. Práce se třídou (školní metodik prevence, třídní učitel, výchovný poradce, školní psycholog)

- Uzavření celé záležitosti vedením školy ve třídě (VP, ŠMP, TU).
- Monitoring třídy.
- Nastavení pravidel, metodiky k ozdravení třídy.
- Při přetrvávajících problémech se šikanou – přivolání odborných institucí zabývajících se šikanou.

10. Informování celého pedagogického sboru

Důležité!

Nesmí dojít ke vzájemné konfrontaci oběti s agresorem, oběti a zákonného zástupce agresora. (během vyšetřování, zasedání výchovné komise, ...).

Je důležité nejprve provést výslech informátorů, svědků a oběti, teprve na základě zjištěných faktů vést výslech agresorů.

II. Situace, kdy škola potřebuje pomoc z venku a je nezbytná součinnost se specializovanými institucemi a policií:

Dojde-li k závažnějšímu případu šikanování nebo při podezření, že šikanování naplnilo skutkovou podstatu trestného činu (provinění), ředitel školy oznámí tuto skutečnost Policii ČR. Dále ředitel školy oznámí orgánu sociálně právní ochrany dítěte skutečnosti, které ohrožují bezpečí a zdraví žáka. Pokud žák spáchá trestný čin, popř. opakovaně páchá přestupky, ředitel školy zahájí spolupráci s orgány sociálně právní ochrany dítěte bez zbytečného odkladu.

Při výbuchu brutálního skupinového násilí (tzv. školní lynčování) je nutný následující **OKAMŽITÝ** postup:

- 1) Překonání šoku pedagoga a bezprostřední záchrana oběti.
- 2) Domluva pedagogů na spolupráci a postupu vyšetřování.
- 3) Zabránění domluvě agresorů na křivé výpovědi.
- 4) Pokračující pomoc a podpora oběti.
- 5) Nahlášení policii.

- 6) Vlastní vyšetřování za účasti policie ČR a zástupce užšího realizačního týmu.
- 7) Informování zákonných zástupců obětí.
- 8) Informování zákonných zástupců agresorů (v součinnosti s policií ČR).
- 9) Pedagogická porada - přijetí opatření a řešení problémů na školní úrovni.

Škola bude při řešení šikany spolupracovat s následujícími specializovanými zařízeními:

Pedagogicko psychologická poradna Blansko

Mgr. Michaela Rašková tel. 516 418 779, 516 417 431

Pedagogicko psychologická poradna Boskovice

PhDr. Ilona Pešová tel. 516 454 178, 721 754 139

Středisko výchovné péče (SVP) Brno

Mgr. Renata Ježková tel. 603 790 671, 543 212 218

OSPOD Boskovice

Mgr. Alena Votroubková tel. 516 488 770

Policie ČR

obvodní oddělení Boskovice tel. 974 631 730

Městská policie Boskovice

ředitel p. Krátký tel. 516 453 335, 516 488 681

Prevence v třídnických hodinách

Třídnické hodiny se konají pravidelně jednou týdně v I a II, jednou za 14 dní v III a v IV a dle potřeby na vyšším gymnáziu. Na program třídnických hodin spolupracuje třídní učitel se školním psychologem. Prevence probíhá také celým vyučováním, kdy se učitel ve vhodné okamžiky zaměřuje na činnosti rozvíjející pozitivní vztahy a provádí zpětnou vazbu. Žáci jsou seznamováni s následujícími tématy a jsou u nich rozvíjeny dovednosti:

- Co je a co není šikana.
- Jakým způsobem se zastat oběti.
- Jak vhodným způsobem vyhledat pomoc dospělého.

Možná struktura tematické třídnické hodiny:

1. Zahájení – sezení v kruhu, přivítání žáků, stručné seznámení s programem, rozehrátí – krátká pohybová hra.
2. Hry s kooperativními pravidly, podporující vzájemnost a soudržnost.
Hry mají všestranný diagnosticko-léčebný potenciál (je nutné mít dobré praktické znalosti o možnostech využití konkrétních her a technik).
3. Ukončení – zpětná vazba.

Prevence ve výuce

Prevence ve výuce vychází z faktu, že učitelé vnímají důležitost vytváření bezpečného prostředí ve třídě. Soustředí se na rozvoj pozitivních vztahů, umožňují rozvoj spolupráce a zpětnou vazbu. Žáci by měli znát a umět pracovat v kruhu, být otevřeni skupinové práci. Měli by být učitelem vedeni vyjadřovat se slušně a otevřeně při zpětné vazbě.

Pracovníci školy se snaží jít žákům příkladem; vyhýbají se metodám a technikám, které zvyšují či vytvářejí napětí – ironizování, zesměšňování, častý křik, nenaplněné hrozby, srovnávání jednotlivých tříd a žáků.

Prevence ve školním životě mimo výuku (celodenní, víkendové akce,...)

Škola si je vědoma důležitosti preventivního působení také v oblasti mimo výuku a podporuje volnočasové aktivity studentů – studentská umělecká tvořivost (školní časopis, školní rozhlas, Salon), pomoc při charitativních akcích (Květinový den, Sluníčkový den, Pomozte dětem, Červená stužka...).

Účinný ochranný režim

Žáci mají k dispozici Schránku důvěry. O přestávkách věnují dozory náležitou pozornost a předcházejí situacím, které by mohly vyústit v ublížení žákovi.

Spolupráce s rodiči

Snahou školy je neustále zefektivňovat spolupráci s rodiči následujícími prostředky:

- pořádání Dnů otevřených dveří
- spolupráce při řešení problémů
- vzájemné informování
- zapojení rodičů do akcí školy
- konzultační hodiny výchovného poradce a školního metodika prevence; součástí školy je školní poradenské pracoviště, které nabízí zájemcům širokou škálu služeb.

Škola je otevřená návštěvě rodičů kdykoliv v průběhu dne.

Při podezření na šikanování žáka je nezbytná spolupráce školního metodika prevence, vedení školy, výchovného poradce a dalších pedagogických pracovníků jak s rodinou oběti, tak i s rodinou agresora. V průběhu vyšetřování nebo bezprostředně po skončení jsou prokazatelně seznámeni zákonní zástupci žáků se situací, je jim nabídnuta pomoc. Kontakty na zákonné zástupce žáků jsou k dispozici u třídních učitelů, popř. u zástupce ředitele.

Školní poradenské služby

Poradenské služby na škole poskytují: výchovný poradce, školní metodik prevence a školní psycholog v konzultačních hodinách nebo kdykoliv po domluvě. Více informací na <http://www.gymbos.cz/> v záložce školní poradenské pracoviště.

Dobré vztahy se školami v okolí

Škola pořádá a zúčastňuje se různých meziškolních soutěží a aktivit (turnaje ve sportovních disciplínách, pěvecké a taneční soutěže, apod.). Výborné vztahy se udržují také s partnerskými zahraničními školami.

Spolupráce se specializovanými zařízeními

Škola spolupracuje s PPP Blansko a PPP Boskovice při organizaci tematických besed pro studenty. Byla též navázána kooperace se sdružením Anabell, které se zabývá poruchami příjmu potravy a s Českou společností AIDS pomoc.

Průběžné vyhodnocování situace ve škole (evaluace)

Školní metodik prevence vede průběžné záznamy o třídách, řešení případů, jednání s rodiči, s jejichž výsledky seznamuje vedení školy, třídní učitele, ostatní pedagogické pracovníky a rodiče žáků. Školní metodik prevence v úzké spolupráci s třídními učiteli a v případě potřeby hodnotí pomocí prostředků poskytujících zpětnou vazbu učitelovu práci se třídou – interview, dotazníky,...

Školní metodik prevence hodnotí zejména třídní a školní klima (screening a monitoring tříd) ve škole, kázeň a případně i prospěch žáků.

Více informací k tématu šikany lze nalézt v publikaci Michala Koláře *Bolest šikanování* a na následujících odkazech:

www.minimalizacesikany.cz

www.sikana.org

www.poradenskecentrum.cz